

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

2/2017

Министерство на финансите на Република България • дирекция „Икономическа и финансова политика“

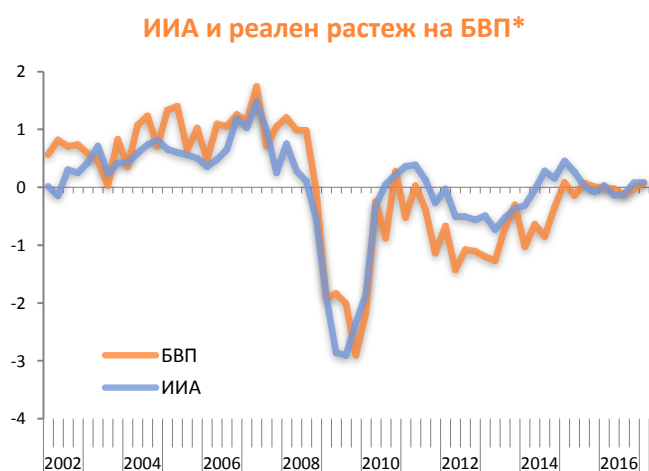
ISSN 2367-4741

Индикатор на икономическата активност в България през първото тримесечие на 2017 г.

През първото тримесечие на 2017 г. индикаторът на икономическата активност в България (ИИА) остана на нивото си от последните три месеца на 2016 г. Продължаващото подобрене при дългосрочния компонент допринесе за запазването на общата позиция на ИИА и успя да компенсира отбелязаното влошаване на цикличния компонент. По-отчетлива положителна динамика на икономическата активност в страната показва БВП, чийто реален темп на нарастване се ускори до 3.9% през първото тримесечие на 2017 г., при 3.5% за последните три месеца на 2016 г.¹

Основният източник за растежа на БВП през първото тримесечие на 2017 г. беше вътрешното търсене. Крайното потребление нарасна с 6.8% на годишна база, повлияно както от увеличените разходи за потребление на домакинствата с 6.5%, така и от високите правителствени разходи за заплати и издръжка. Инвестициите в основен капитал също имаха положителен принос за нарасналата икономическа активност в страната, в резултат от забавянето в спада на публичните капиталови разходи и положителната инвестиционна активност в частния сектор. Повисокото вътрешно търсене се отрази в ускорено нарастване на вноса на стоки от 13.1%, докато износьт на стоки отбеляза забавяне на реалния растеж спрямо края на предходната година до 9%. Това допринесе за отрицателния принос на нетния износ на стоки и услуги, който се реализира за първи път от края на 2015 г. насам. Повишената стопанска активност през първите три месеца на 2017 г. намери проявление и в ускореното нарастване на новосъздадения доход в услугите от 5.5%, докато по-ниският растеж на износа кореспондираше с данните за забавения реален темп на нарастване на добавената стойност в промишлеността от 3.2%. За първи път от началото на 2016 г. строителството отбеляза увеличение на обема на произведената продукция и допринесе за по-бързото реално нарастване на индустрията спрямо края на предходната година.

От последните три месеца на 2016 г. насам дългосрочният компонент беше определящ за положителната позиция на ИИА, докато цикличният компонент показва неустойчива посока на развитие. Последният се влоши в началото на 2017 г., за разлика от подобренето в края на миналата година, но след отбеля-

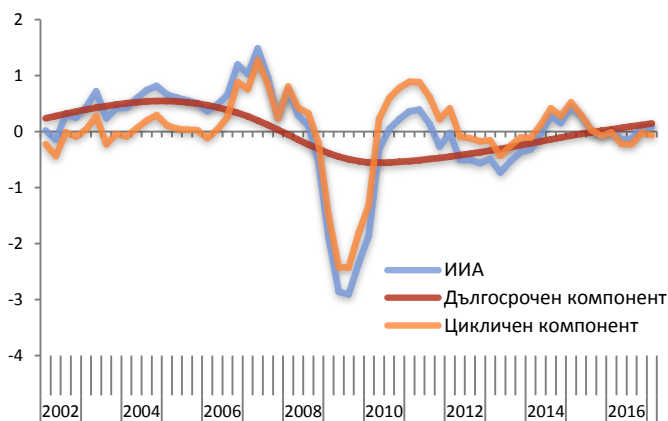
* С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Източник: МФ

¹ Данните за БВП и компонентите му са представени по постоянни цени при база 2010 г., без сезонно изглаждане, а растежите са спрямо съответния период на предходната година.

заното дъно в икономическия цикъл в средата на 2009 г., колебанията на цикличния компонент около дългосрочната средна са със значително по-слаб магнитуд. Нивото на дългосрочния компонент през първото тримесечие на 2017 г. беше съпоставимо със стойностите, характерни за периода непосредствено преди настъпването на икономическата криза, което е показател за постепенното възстановяване на потенциала за икономически растеж в страната. Всички променливи, включени в ИИА, се характеризираха с повишение на дългосрочните си компоненти и допринесоха за положителната дългосрочна позиция на икономиката.

ИИА по компоненти

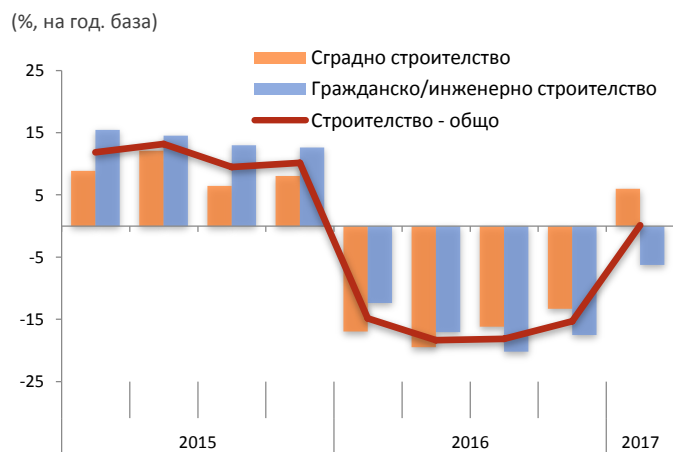

Източник: МФ

За разлика от динамиката на дългосрочните компоненти, при цикличните се наблюдаваше разнопосочно развитие. С положително влияние върху икономическия цикъл се откриоха две от променливите, отразяващи вътрешната икономическа активност, а именно индексите на строителната продукция и на оборота в търговията на дребно. След отбелязаните спадове през миналата година, произведената продукция в сградното строителство се увеличи с 6% през първото тримесечие на 2017 г. и спомогна за повишаването на общия индекс на строителната продукция до нивото му от съответния период на предходната година. За повишената активност в сградното строителство свидетелстваше и нарасналия брой издадени разрешителни за строеж на нови сгради с 21.1%, както и започналото строителство на нови сгради, което отбеляза ръст от 13.3% спрямо

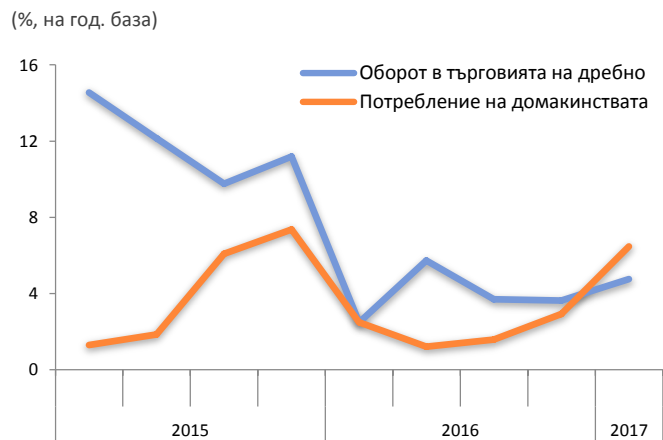
първото тримесечие на 2016 г. Общият индекс на строителната продукция беше повлиян положително и от забавения спад при гражданското строителство, след пониженията през 2016 г., когато проектите, финансирани от европейските структурни и инвестиционни фондове по новия програмен период бяха в начален етап на изпълнение. Оборотът в търговията на дребно също ускори реалния си темп на нарастване спрямо края на предходната година, подкрепен от по-високия растеж при търговията със стоки за дълготрайна употреба, което съответстваше на динамиката на крайните потребителски разходи на домакинствата.

Индекс на строителната продукция

Източник: НСИ

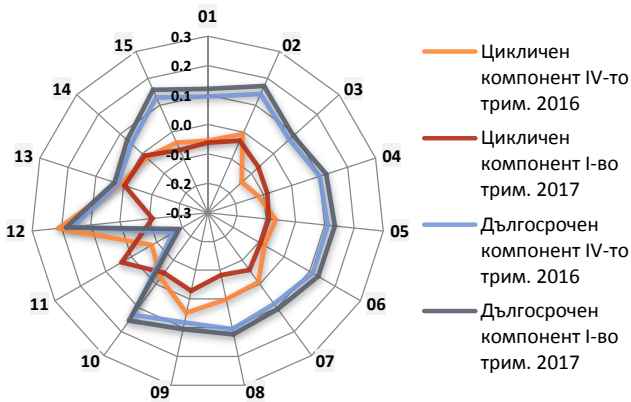
Реален оборот в търговията на дребно и потребление на домакинствата

Източник: НСИ

С положителен принос към цикличната позиция на икономиката през първото тримесечие на 2017 г. се открии и индексът на международните цени на неенергийните суровини. След продължителен период на спад между 2012 г. и първите две тримесечия на 2016 г., от средата на миналата година международните цени на неенергийните суровини започнаха да се повишават, което беше свързано както с възстановяването на дългосрочния им компонент, така и с цикличното им нарастване. Въпреки че предприемачите в страната формираха положителни очаквания за динамиката на продажните цени в промишлеността, цикличният компонент на очакванията за цените в сектора се влоши и оказа негативно влияние върху общия цикличен компонент и ИИА през първото тримесечие на 2017 г. Това беше характерно за всички променливи, включени в ИИА и отразяващи бизнес климата в страната, промишлената активност и цикличното влияние на икономиката на ЕС 28. По този

Декомпозиция на променливите, включени в ИИА

01	БВП
02	Индустриално производство
03	Строителна продукция
04	Търговия на дребно
05	Бизнес климат
06	Поръчки в индустрията
07	Очаквания за цените в индустрията
08	Очаквания за заетите в индустрията
09	Натоварване на производствени мощности
10	М1
11	Лихвен %, дългосрочни кредити в лева
12	Приходи от ДДС
13	Цена на петрол
14	Цени на неенергийните суровини
15	БВП ЕС-28

Източник: МФ

начин положителното отражение на международните цени на неенергийните суровини, строителната продукция и оборотът в търговията на дребно беше неутрализирано.

Общият бизнес климат запази темпа си на нарастване от предходните три месеца, тъй като наблюдаваното повишение в услугите и строителството беше компенсирало от влошаването, регистрирано в промишлеността. Осигуреността на предприемачите с поръчки отбеляза циклично намаление, което кореспондираше с отслабването на цикличната позиция на икономиката на ЕС 28 и беше съпроводено с по-слаби очаквания за динамиката на заетостта. Очакванията за по-ниска икономическа активност в промишлеността се материализираха в спад при натоварването на производствените мощности през първите три месеца на 2017 г. и циклично забавяне в растежа на индустриалното производство. Независимо че увеличението на индекса на промишлената продукция отслабна под влияние основно на добивната промишленост, в дейността *производство на основни метали и метални изделия*, която е определяща за преработващата промишленост се наблюдаваше забавяне в растежа на реализираните обеми на външния пазар.

Показателите от финансовия сектор, включени в ИИА, също допринесоха за влошаването на цикличния компонент на съвкупния индикатор през първото тримесечие на 2017 г. Паричният агрегат М1 продължи да нараства с двуцифрен темп, но цикличният му компонент се понижи, а лихвеният процент по дългосрочните кредити в лева отбеляза по-бавен спад на годишна база и ограничи положителното си влияние от края на предходната година.

Ускореното нарастване на вноса в периода януари-март 2017 г. не намери съответното отражение в общата динамика на приходите от ДДС, чийто темп на растеж на годишна база се забави спрямо предходното тримесечие. В контекста на оценяването на ИИА, отчетеното забавяне доведе до спад на цикличния компонент на приходите от ДДС, което от своя страна оказва негативно влияние и върху цикличната позиция на съставния индикатор. Следва да се отбележи, обаче, че по-ниското нарастване на приходите от ДДС

беше обусловено от намалението в постъпленията при сделки в страната. За разлика от тях, приходите от внос имаха положителен принос, но той не беше достатъчен за да промени общата динамика на показателя. Те ускориха растежа си спрямо последното тримесечие на 2016 г., в съответствие със засиления внос от трети страни, повлиян в най-голяма степен от

групата минерални горива, масла и подобни продукти. По-висок растеж се наблюдаваше както при внесените количества, така и при индекса на цените на вноса, тъй като групата е силно зависима от международните цени на петрола, които започнаха да се повишават от последните три месеца на 2016 г. насам. ■

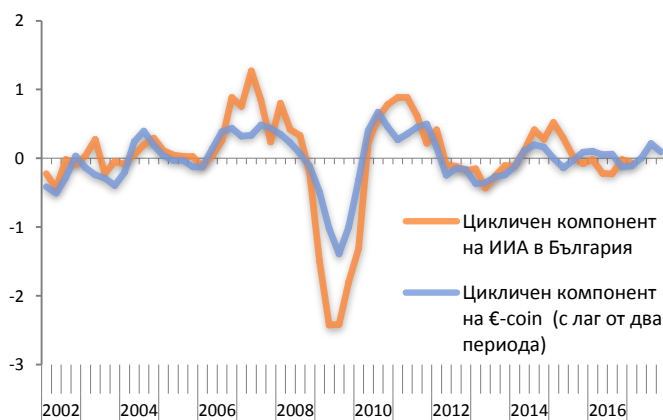
Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Икономическият цикъл на българската икономика показва висока степен на синхронизираност с бизнес цикъла на еврозоната, представен чрез индикатора €-coin². Промените във външната среда се отразяват върху икономическата активност в България със закъснение между едно и две тримесечия, като корелацията между цикличните компоненти на ИИА и €-coin за периода от първото тримесечие на 2001 г. до първото тримесечие на 2017 г. възлезе на 0.74 и 0.87, с лаг от един и два периода, съответно. Текущите стойности показаха слабо повишение на корелацията с период на закъснение от две тримесечия спрямо изчисленията през предходното тримесечие.

Въпреки отчетената благоприятна динамика на част от показателите, включени в съставния индикатор на еврозоната, като цяло цикличният компонент на €-coin в периода от юли до ноември 2016 г. остана на сравнително ниско и отрицателно равнище, повлиян от спада в индустриалното производство, ограниченото нарастване на цените и слабото търсене в глобален мащаб. Това оказва ограничаващо въздействие върху българския бизнес цикъл през първото тримесечие на 2017 г., като последният се характеризираше със задълбочаване на негативното развитие спрямо предходните три месеца. Оценените нива през последните две тримесечия, макар и все още отрицателни, бяха значително по-благоприятни спрямо наблюдаваните през второто и третото тримесечие на 2016 г.

² Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора за бизнес цикъла на еврозоната €-coin са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът €-coin изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времевия ред с филтър на Ходрик-Прескот.

Оценени циклични колебания в еврозоната и в България

Източник: CERP, МФ

сечие на 2017 г., като последният се характеризираше със задълбочаване на негативното развитие спрямо предходните три месеца. Оценените нива през последните две тримесечия, макар и все още отрицателни, бяха значително по-благоприятни спрямо наблюдаваните през второто и третото тримесечие на 2016 г.

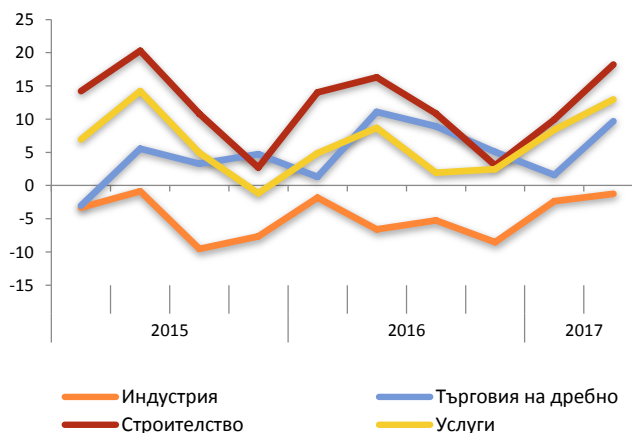
В съответствие с възходящото развитие на цикъла в еврозоната, започнало да се наблюдава от края на 2016 г., могат да се очакват положителни промени в цикличната позиция на българската икономика. Подобриенето в оценките на предприемачите и потребителите за бизнес средата в развитите европейски страни през месец декември имаше съществен при-

нос и по този начин през последното тримесечие на предходната година съвкупният индикатор €-coin достигна близка до 0 и положителна стойност. А от началото на 2017 г. негативните развития бяха напълно преодолени и цикличната позиция на еврозоната продължи да нараства до най-високото си ниво от 2011 г. насам, в резултат от повишението на борсовите индекси, бизнес доверието и индустриалното производство. Последвалото свиване на производствената активност в индустрията през април и май, както и обезценяването на еврото спрямо долара през юни оказаха ограничаващ ефект върху €-coin през второто тримесечие на настоящата година, но той остана положителен и по-висок в сравнение с отчетените нива през последните почти две години.

Имайки предвид оценената степен на синхронизация между €-coin и ИИА, може да се очаква цикличната позиция на българската икономика също да премине на положителна територия през второто тримесечие на 2017 г. Подобрене се наблюдаваше и по отношение на оценките на предприемачите за активността в страната и това беше отчетено във всички сектори на икономиката. Очакванията през следващите шест месеца в услугите, в т.ч. търговия на дребно и строи-

Очаквания за бизнес тенденциите през следващите 6 месеца*

(баланс на оценките)

* Динамиката на показателите е представена спрямо дългосрочната им средна. Стойности по-големи от 0 показват, че показателят е над неговата дългосрочна средна.

Източник: НСИ, МФ

телството значително надхвърлиха дългосрочната средна, а в индустрията стойността на показателя почти достигна средното ниво, което допълнително свидетелства за наличието на положителни очаквания от гл.т. на влиянието на външната среда. ■

Същност и методология на съставяне на ИИА

Индикаторът на икономическата активност (ИИА) има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компоненти. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда. Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия както по отношение на степента на промяната, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП;
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат M1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-28 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода.